

דף י"ח

חכ"א סנהדרין ע"א "ונשאו אתך" ואתה למדנו במשנה שעיר הראויה לסנהדרין נמחה רי"א שבעים "אתך" שיהיו דומים לך כשיש בה מאה ועשרים איש, ולרבי נחמיה מאתים ושלשים איש. שנינו בברייתא שרבי אומר שכדי שהעיר תהיה ראויה שתהיה בה סנהדרין צריכים שיהיו בה מאתים שבעים ושבעה איש, ואין להקשות ממה ששנינו בברייתא רבי אומר מאתים שבעים ושבעה איש. מפני שהברייתא שאומרת מאתים שבעים ושבעה היא כרבי יהודה שאומר שיש בסנהדרין גדולה שבעים איש, והברייתא שאומרת מאתים שבעים ושמונה היא כחכמים שאומרים שיש בה שבעים ואחד איש³¹⁵.

ומביאה הגמרא את מה ששנינו בברייתא על הכתוב: "וְאַתָּה תִּחְזָק מִכָּל הָעָם אֲנָשֵׁי חֵיל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנָשֵׁי אֱמֶת שְׂנֵאֵי בְצַע וְשִׁמְתַּ עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מֵאוֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת" שהיו שש מאות שרי אלפים, שהרי היו שש מאות אלף רגלי, ששת אלפים שרי מאות, שנים עשר אלף שרי חמשים, שש ריבוא שרי עשרות. נמצא שדייני ישראל היו שבעה ריבוא ושמונת אלפים ושש מאות³¹⁶.

הדרן עלך פרק 'דיני ממונות'

315 מאתים ושלשים כרבי נחמיה ועוד מ"ז שאם ב"ד יתחלקו י"א מזכים י"א מחייבים ואחד אומר איני יודע יוסיפו מאלו עד שבעים. שמוסיפים שנים על הכ"ג אם שניהם יזכוהו הרי י"ג מזכין ואחד עשר מחייבין וזכאי. ואם יחייבוהו חייב שיש הטייה לרעה על פי שנים, ואם יחלקו צריך עוד להוסיף שנים עד שיהיו שבעים ולרבי יהודה ושבעים ואחד לרבנן. רש"י.

316 תוס' הקשו שחסרים רבים שכשמוציאים מס' ריבוא שש מאות לשרי אלפים לא נשארו ו' אלפים לשרי מאות. וכאשר חוזרים ומוציאים לא נשארו לשרי חמשים י"ב אלף. וכ"ש שאח"כ אין שש ריבוא שרי עשרות. וי"מ שיתכן שהיו בכל אלו זקנים למעלה מבני ס', שא' שלא נמנו פחות מבני עשרים ויתירים מבני ששים. ובשרי עשרות לא חוש' אפילו היו מבני כ' שהם עצמם היו מן החשבון וכל אחד שר על תשעה והוא עשירי. וי"מ שמנה את חשבון השררות בתחילתם נימנו שרי עשרות ומהחשובים שבהם נתמנו לשרי חמשים, והחשובים משרי חמשים נתמנו לשרי מאות, ומשרי מאות ברר את החשובים לשרי אלפים. תוס'.

פרק שני 'כהן גדול'

משנה

כהן גדול³¹⁷ דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו חולץ וחולצין לאשתו ומייבמין את אשתו, אבל הוא אינו מייבם, את אשת אחיו שמת בלא בנים, מפני שהוא אסור באלמנה.

מת לו מת אינו יוצא אחר המיטה ומהמבוי ומהמבוי הראשון שאינו נכסה. כשהם יוצאים מהמבוי ונכנסים למבוי אחר ונכנסים מהמבוי הראשון שאינו רואה אותן הוא נכנס למבוי הראשון, וכשהם נכנסים מהמבוי השני הוא נגלה ונכנס לתוכו. ויוצא עמהן עד פתח שער העיר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש משום שנאמר: "ומן המקדש לא יצא"³¹⁸.

כשמתחם אחרים הממונה ממצעו וכשהוא מתחם אחרים דרך כל העם עוברין בזה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם. כשהוא מתחם בשורה וכל העם עוברין זה אחר זה ומתחמים את האבל שעומד במעמדו סגן הכהנים בימינו וכל העם בשמאלו והוא באמצע. וכשהוא מתחם מאחרים כל העם אומרים לו אנו כפרתך, ואנחנו תחתך לכל הראוי לבא עליך, והוא אומר להן תתברכו מן השמים. וכשמברין אותו, בסעודה ראשונה שהאבל אסור לאכול משלו, כל העם מסובין על הארץ, הן מצטערים ומתאבלים על צערו, והוא מיסב על הספסל.

מלך לא דן ולא ד' אותו לא מעיד ומהמלך לא דן ולא מעיד ולא מייבמין לאשתו. רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ או לייבם זכור לטוב אמרו לו אין שומעין לו. ואין נושאים אלמנתו, רבי יהודה אומר נושא המלך אלמנתו של מלך שכן מצינו בדוד שנשא אלמנתו של שאול שנאמר: "וְאֶתְנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחִיקְךָ".

גמרא

שנו משנה כה"ג דן ודנים אותו אגב מה ששנו מלך לא דן ולא דנים אותו ומה ששנו מלך לא דן ודנים אותו אגב שואלת הגמרא, מה מחדשת המשנה שכהן גדול דן? עונה הגמרא, החידוש במשנה הוא שדנים אותו, ולא אומרים שאין מזלזלים בכבודו לדון אותו. ושואלת הגמרא שגם דן זה

317 פרק כ"ג סודר אחר פרק ראשון משום שאגב ששנינו בפ"ק את עניני דכ"ג התנא שיירו ואחר כך שונה את המעלות של מלך שחשוב ממנו ואחר כך חזר לעניינו להלכות דיינים. תוס'.

318 וזה שהזהיר הכתוב בכה"ג אונן "לאביו ולאמו לא יטמא" ו"מן המקדש לא יצא" לא יצא מקדושתו, שלא יבא לידי טומאה. רש"י.

319 רבי יהודה דורש "מן המקדש" דווקא. רש"י.

הוא פשוט, שהרי אם לא דנים אותו אינו דן אחרים שהרי לא מתקיים בו הכתוב : "הַתְּקוֹשָׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ", ואמר ריש לקיש קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים? אלא אגב מה שהתנא רוצה לשנות מלך לא דן ולא דנים, הוא שונה כהן גדול דן ודנים אותו³²⁰.

או שנאמר, שהתנא בא להשמיע שאם כהן גדול הרג בשוגג דנים אותו לגלות. כמה ששנינו בברייתא, כהן גדול שהרג את הנפש במזיד נהרג בשוגג גולה. ועובר על עשה ועובר על עשה ועל לא תעשה. והרי הוא כהדיוט כל דבריו. ושואלת הגמרא שפשוט שאם כהן גדול הרג במזיד הוא נהרג? עונה הגמרא, החידוש הוא שכשכהן גדול הרג בשוגג הוא גולה. ולא אומרים שאינו גולה הואיל וכתוב בהורג בשוגג: "וַיֵּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל". כל מי שיש לו תקנה בחזרה במות הכהן הגדול יגלה, מי שאין לו תקנה בחזרה לא יגלה. שהרי שנינו במשנה במכות שההורג בשוגג כהן גדול גולה לעיר מקלט ואינו יוצא משם לעולם. וכיון שכאשר הוא גולה אין במקדש כהן גדול במיתת מי ישוב! וכן כהן גדול שהרג את הנפש בשוגג במיתת מי ישוב הרי אין כהן גדול³²¹, ולכן יהיה פטור מגלות. והמשנה אומרת שלומדים מהכתוב: "לְנוֹס שָׁמָּה פֶּלֶא רֵצִיחַ", כל רוצח ואפילו כהן גדול שאפילו כהן גדול שהרג בשוגג גולה עיר מקלט.

הגמרא שואלת, מדוע שכהן גדול לא יעבור על עשה ועל לא תעשה?! ואומרת הגמרא שהתנא עשה ועל לא תעשה עבר על עשה ועל לא תעשה הוא כהדיוט לכל דבריו, ונידון בשלשה. והחידוש הוא שאפילו שרב אדא בר אהבה אמר שלומדים את מה שנינו במשנה, אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, מהכתוב: "כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יֵבִיאוּ אֵלָיֶךָ", דבריו של גדול. לא אומרים שדנים את כל דבריו של גדול בסנהדרין של שבעים ואחד. מפני שלא כתוב "כל דברי גדול" אלא כתוב "הַדָּבָר הַגָּדוֹל", דבר גדול ממש. אם כהן גדול עבר עבירה שיש בה מיתת בית דין צריכים סנהדרין גדולה אבל לא במלקות.

320 כיון שפשוט לנו שהוא דן פשוט גם שדנים אותו. ולא ירצו שהיינו אומרים שאין דנים אותו ומתוך שאין דנים אותו הוא אינו דן, שהיו מקשים שישנו שהוא דן לבד ומכאן נדע שדנים אותו. אבל קשה שישנו במלך לא דנים ונדע שאינו דן משום התקוששו וקושו. וי"ל שבכהן גדול כיון ששנה דן לא היה צריך לשנות דנים בחנם, אבל במלך לא קשה מדוע שנו לא דן כיון ששנו זאת לפני ששנו לא דנין. ועוד שאגב ששנו כהן גדול דן ודנין שנו במלך את שניהם, לא דן ולא דנין. כמו ששנו בכה"ג מעידין אותו ולא מעידין במלך משום ששנה דן דנין שנה גם מעיד ומעידים. משום שפשוט ששנה את הסיפא אגב הרישא. כך מצאתי בפרוש הר"ר טרויי"ש בשמו, ובחנם דחק לדקדק כך ולעולם בין במלך בין בכהן גדול אין להקשות שום דבר אם יש חידוש או מדן או מדנין. תוס'

321 כגון שלא מינו אחר עד שנגמר דינו וכגון שאין כהן משוח שעבר ומשוח מלחמה. שמשוח שעבר מחזיר הרוצח לדברי הכל ובמשוח מלחמה היא מח' ר' יהודה וחכמים. בהוריות (דף י'). תוס'.

כשכ"ג מעיד לבן מלך המלך יושב
עם הסנהדרין משום כבודו

הגמרא שואלת על מה ששנינו במשנה שכהן
גדול מעיד ומעידים עליו, ממה ששנינו בברייתא

שלומדים מהכתוב: "וְהַתְּעַלְמָתָּ מֵהֶם" פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם. כהן והוא בבית הקברות או שהיה זה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבריו³²². ומדוע מזלזלים בכבודו של כהן גדול לבוא להעיד לבעל דין³²³? אמר רב יוסף, שהתנא אומר שכהן גדול מעיד למלך, כשהמלך הוא בעל דין וכהן גדול יודע לו עדות. שואלת הגמרא, הרי שנינו במשנה מלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו³²⁴. אלא אמר רבי זירא שכהן גדול מעיד לבן מלך. ושואלת הגמרא הרי בן מלך הוא הדייט? אלא כהן גדול מעיד בפני המלך, כאשר המלך יושב ודן בסנהדרין. ואין להקשות הרי שנינו בברייתא שאין מושיבים מלך בסנהדרין, מפני שכאשר כהן גדול יודע בעדות לבנו של המלך ובא להעיד לו המלך בא ויושב עם הסנהדרין משום כבודו של הכהן גדול. ואחרי שהמלך הולך הסנהדרין מעיינים בדינו של בן המלך.

אין מושיבים מלך בסנהדרין ולא
מלך וכה"ג בעיבור שנה

הגמרא אומרת על מה ששנינו בברייתא, אין
מושיבין מלך בסנהדרין ולא מלך וכהן גדול

בעיבור שנה. שאין מושיבים מלך בסנהדרין מפני הכתוב: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רֵב" לא תענה על רב, אינך רשאי לסתור את דברי המופלא שבדיינים. ואם המלך יושב בסנהדרין בדין אם הוא יאמר חובה אין רשאים לראות זכות³²⁵. ולא מושיבים מלך בבית דין בעיבור השנה משום אפסניא, שנוח למלך שמחלק לחיילותיו ממון לשנה שכל השנים יהיו מעוברות. ולא כהן גדול משום הצינה, כהן גדול אינו רוצה שהשנה תתעבר מפני שהוא צריך לטבול ולקדש ביום הכפורים חמש טבילות ועשרה קידושי ידים ורגלים, ואם השנה תתעבר שנה וחדש תשרי ידחה תהיה בתשרי צינה של מרחשון³²⁶.

אמר רב פפא שממה ששנינו שאין מושיבים כהן גדול בעיבור שנה נלמד שהשנה

322 ומכאן שכבוד הבריות דוחה את הלאו של "לא תוכל להתעלם וגם כאן הוא זילתא לגבי כהן גדול לבוא להעיד. רש"י.

323 אין להקשות שנעמיד בעדות החדש שבודאי כהן גדול מעיד שבדבר של איסור אין חכמה ואין תבונה לנגד ה', ומה שדוחים בשביל כבוד הבריות הוא בממון ולא באיסור. ש"ל שמעיד משמע לכל דבר בין באיסור בין בממון, כמו שמלך לא מעיד אפי' בממון. תוס'.

324 אין להקשות שיעמידו את מה ששנינו מלך לא דן ולא דנין אותו במלכי ישראל ואת מה ששנינו מעיד למלך ומשמע שדנים אותו במלכי בית דוד, שאי' לקמן שדן ודנים אותו. מפני ש"ל שמסתבר שכל המשנה מדברת במלכי ישראל כמו מה ששנינו שמלך לא דן ולא דנים אותו. תוס'.

325 תוס' שואלים מדוע לא הקשו ממה ששנינו במשנה מלך לא דן. ועוד מה באו להשמיע הרי שנינו במשנה מלך לא דן וכו'. וי"ל שאפי' לומר שמלך אינו דן לבדו משום שאין דנים אותו ואין קוראים בו התקושו וקושו אבל עם אחרים הוא יכול לדון שאין הדין נגמר על פיו, כך נראה למהר"ן. ואין להקשות מ"מ איך דן את בנו שמסתמא הגמ' הבינה עכשיו שמדובר בבן מלך. וי"ל שהמקשה ידע שהוא לא בא לדון אבל היה קשה לו שאפילו אם ישב וידום לא. ולכן לא הקשו ממה ששנינו במשנה מלך לא דן. תוס'.

326 רש"י פירש משום צינה שכהן גדול טעון טבילה קשה שביומא משמע שבייה"כ היו מחממים לכ"ג קומקומום של חמין. לכן נראה לפרש משום קרירות הרצפה שכל היום היה עומד יחף. תוס'.

נגררת אחר ירחי השנה, הקור וחום של שנה הולכים אחרי החדשים הראויים להיות
אם השנה לא התעברה. והקור הראוי להיות בחודש מרחשון אם השנה לא תתעבר,
יהיה בחודש תשרי כשהשנה מתעברת³²⁷.

שואלת הגמרא מהמעשה בחכמים ששמעו
את מה ששלשה רועי אמרו. אחד אמר, אם
בקרקע יהיה חום והזרע הבכיר והאפיל, החיטים שנזרעו בראש החודש והשעורים
שנזרעו עכשיו יצמחו ביחד, חדש זה הוא אדר ואם לא אינו אדר אלא שבט. ואחד
אמר, אם יהיה בבקר קור חזק עד שהשור יהיה קרוב למות מחמת הצינה, והחום
בצהרים יגדל עד שהשור יהיה מצל בצל התאנה, ויפשיט עורו, יתחכך בתאינה
מחמת החום, חודש זה הוא אדר ואם לא אינו אדר. ואחד אמר, אם כח החורף נחלש
וכרוח מזרחית מנשבת ואתה מנשב בפיך נפיחתך קשה מהרוח ומחממת אותה
חודש זה הוא אדר, ואם יש עדיין צינה חזקה אינו אדר אלא שבט. וחכמים עיברו
את השנה, וקבעו אחרי החודש אדר שני ועשו את אותו החודש כשבט. ומכאן
שהשנה נגררת אחרי עיבור השנה, ובחודש אדר השני אין את החום של חודש
ניסן אלא של חודש אדר?

עונה הגמרא, שהחכמים סמכו על חשבונם והיו מעברים את השנה בלאו הכי.
ומה ששמעו מהרועים היה סיוע בידם לעיבור השנה, והחום והקור התאימו למה
שהוסיפו חודש בעיבור השנה. אבל ברוב העבורים השנה הולכת אחרי ירחי
השנה.

327 רש"י פירש קור וחום של שנה הולך אחר חדשי הלבנה אם השנה לא היתה מעוברת והקור שהיה ראוי להיות
במרחשון אם לא היתה השנה מעוברת יהיה בתשרי. אבל אם השנה ולכת אחר חדשי חמה מה לו לכהן אם נעבר
את השנה. וקשה והלא כל מה שאנו מעברים הוא כדי להשוות את חדשי החמה לחדשי הלבנה ולעשות ממרחשון
תשרי כדי שתפול בו תקופת תשרי ומקצת החג יהיה בתקופה החדשה. וקשה הלא ברוב השנים תקופת תשרי
נופלת בתשרי של הלבנה. ובתוס' פירש בשמדובר כשמעברים את השנה משום אביב ופירות האילן והקור של
תשרי זה משתנה מהקור של תשרי של שאר השנים. ותהיה בו צינה כצינה של מרחשון. ולכן הקשו משלשה רועי
בקר ששמעו שהפירות והצינה שוים שהרי רועה אחד נתן סימן בפירות והאחר בצינת הרוח: תוס'.